

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

VI

April 30 - May 1, 2019 • Samarkand, Uzbekistan

<http://www.ecsls.org>
<http://www.ecsls.org>
<http://www.ecsls.org>
<http://www.ecsls.org>

Proceedings Book

This conference is organized by an internationally joint consortium as follows

Eurasian Conference on Language & Social Sciences

April 30 - May 1, 2019 • Samarkand, Uzbekistan

VI

Tam metin bildiriler kitabı içeriğinin
tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

*The contents of this Proceeding Book
are solely those of the authors.*

© All rights reserved.

E-printed in August 2019

e-ISBN 978-605-66064-9-6

978-605-66064-6-5 (Tk)

DOI: 10.35578/eclss.....

No part of this book may be reprinted or reproduced
or utilized in any form or by any electronic, mechanical
or any other means, now known or hereafter invented,
including photocopying and recording, or in any form
of information storage or retrieval systems, without
permission from the publishers.

Web: <http://www.eclss.org>

Contact: contacts@eclss.org

ECLSS 2019b

6th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Samarkand State University

Faculty of History, Faculty of Philology

Address: 140104, O`zbekiston, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy

SAMARKAND, UZBEKISTAN

April 30 - May 1, 2019

ORGANIZING COMMITTEE

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV, UZBEKISTAN [Chair]

Azamat AKBAROV, Ph.D., SOUTH KOREA [Co-Chair]

Dr. Hakim HUSHVAKTOV, UZBEKISTAN

Dr. Alisher ESHTAEV, UZBEKISTAN

Eva EPPLER, Ph. D., UK

Kalbike Omirbaikyzy ESENOVA, Ph. D., KAZAKHSTAN

Hasan KARACAN, Ph.D., TURKEY [Co-Chair]

Nadejda AÇAN, Ph. D., RUSSIA

Beata BOROWSKA-BESZTA, Ph. D., POLAND

Altynshah KURMANALI, Ph. D., KAZAKHSTAN

Juliboy ELTAZAROV, Ph.D., UZBEKISTAN

Prof. Dr. Muslihiddin MUHITDINOV, Ph.D., UZBEKISTAN

Dilorom SALAHYIY, Ph.D., UZBEKISTAN

ECLSS 2019b

6th Eurasian Conference on Language and Social Sciences

Samarkand State University

Faculty of History, Faculty of Philology

Address: 140104, O`zbekiston, Samarqand shahri, Universitet xiyoboni, 15-uy

SAMARKAND, UZBEKISTAN

April 30 - May 1, 2019

SCIENTIFIC COMMITTEE

Prof. Dr. Mark SZYMANSKI

Pacific University, USA

Prof. Dr. Maija BURIMA

Daugavpils University, LATVIA

Prof. Dr. Giuli ALASANIA

University of Georgia, GEORGIA

Prof. Dr. Baltabay ABDIGAZIEV

Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Janalik BALTABAEVA

Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Georgi GAGANIDZE

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, GEORGIA

Prof. Dr. Vadim KUZMIN

Ural Federal University, RUSSIA

Prof. Dr. Sema ETIKAN

Ahi Evran University, TURKEY

Prof. Dr. Kalbike Omirbaikyzy ESSENOVA

Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Prof. Dr. Olga Nosova VALENTYNOVNA

Kharkiv National University, UKRAINE

Prof. Dr. Abdullah KIZILCIK

Istanbul University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nadejda AÇAN
Ural Federal University, RUSSIA

Assoc. Prof. Dr. Eva EPPLER
University of Roehampton, UK

Assoc. Prof. Dr. Semiha ŞAHİN
Dokuz Eylul University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Sholpan Myrzakasymovna SHUINSHINA
Institute of Secondary Education Altynsarin National Academy, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Giovanni BORRIELLO
Università degli Studi della Tuscia / ITALY

Assoc. Prof. Dr. Zaharah HUSSIN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Rıza SAM
Uludag University, TURKEY

Assoc. Prof. Dr. Nagima Abzelbekovna ILIYASOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Raygul RAHMETOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Gulnur SMAGULOVA
Kazakh National Pedagogical University named after Abai Kunanbayev, KAZAKHSTAN

Assoc. Prof. Dr. Beata BOROWSKA-BESZTA
Nicolaus Copernicus University, Toruń, POLAND

Assoc. Prof. Dr. Hajjah Jariah Mohd JAN
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Tornike SHURGULAIA
Georgian National University, GEORGIA

Assoc. Prof. Dr. Mashitoh MAHAMOOD
University of Malaya, MALAYSIA

Assoc. Prof. Dr. Raihanah Binti Hj AZAHARI
University of Malaya, MALAYSIA

Assist. Prof. Dr. Rouslan JALIL
University of Kentucky, USA

Assoc. Prof. Dr. Muhammet ÖZDEMİR
Katip Celebi University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nurhodja AKBULAEV
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi, AZERBAIJAN

Assist. Prof. Dr. Serkan TÜRKOĞLU
Gaziosmanpaşa University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ercüment YILDIRIM
Kahramanmaras Sutcu Imam University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Nino CHIABRISHVILI
Ilia State University, GEORGIA

Assist. Prof. Dr. Yusuf Ziyaettin TURAN
Uşak University, TURKEY

Assist. Prof. Dr. Ekin KAYNAK ILTAR
Akdeniz University, TURKEY

Dr. Katya DUNAJEVA
Eotvos Lorand University, HUNGARY

Dr. Marta R. JABŁOŃSKA
University of Lodz, POLAND

Dr. Mani Man Singh RAJBHANDARI
University of Johannesburg, Republic of SOUTH AFRICA

Dr. Alessandro PORROVECCHIO
Université du littoral Côte d'Opale, FRANCE

Dr. Rina Manuela CONTINI
Università degli Studi G. d'Annunzio Chieti e Pescara, ITALY

Dr. Paige WILLIAMS
University of Melbourne, AUSTRALIA

Dr. Wilkinson Daniel Wong GONZALES
National University of Singapore, SINGAPORE

Dr. Marek LUKÁČ
University of Presov, SLOVAKIA

Dr. Ljiljana Kaliterna LIPOVČAN
Institute of Social Sciences Ivo Pilar, CROATIA

Dr. Bruno SURDEL
Renmin University, Beijing, CHINA

Dr. Salma HALIOUI
Brandenburgische Technische Universität Cottbus, GERMANY

Dr. Anantha Raj A. AROKIASAMY
Quest International University Perak (QIUP), MALAYSIA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Dr. Lazlo MARACZ
Universiteit van Amsterdam, The NETHERLANDS

Dr. Faizal AYOB
Victoria University, AUSTRALIA

Dr. Cosmin Tudor CIOCAN
Ovidius University Constanta, ROMANIA

Dr. Almaz Rafisovich GAPSALAMOV
Kazan Federal University, RUSSIA

Dr. Aizan Binti Ali Mat ZIN
Universiti Malaya, MALAYSIA

Dr. Tahir ISLAM
The University of Science and Technology, CHINA

Kardo Karim Rached MOHAMMAD
University of Human Development, IRAQ

Adesanya Ibiyinka OLUSOLA
Ekiti State University, NIGERIA

Prof. Dr. Hossein KHOSHBATEN
Sarab University, IRAN

Prof. Dr. Kondratyuk Oksana IVANIVNA
Kiev National University of Trade and Economics, UKRAINE

CONTENTS

Türk ve Özbek Basımında Türkiye-Özbekistan İlişkilerinin Haber Analizi	2
	Nurşen MAZICI, TÜRKİYE
Yanlış ve/veya Eksik Bazı Atasözü, Vecize (aforizma/özdeyiş) ve Özlü Sözlere (Deyimlere) Farklı Bir Yaklaşım .	32
	Nasip DEMİRKUŞ, TÜRKİYE
Çeviribilimde Terminoloji Bakımından “ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları Geliştirme ve Uygulama” Standardı ve Uygulamaları.....	48
	Evren BARUT, TÜRKİYE
Symbolic attributes are the indicators of the national value	58
	YESSENOVA Kalbike, KAZAKHSTAN
Implementing Project – Based Learning In Teaching English For Specific Purposes For Science Students	65
	Danara RAIKHANOVA, Gulnar KASSYMOVA, KAZAKHSTAN
İslam’ın Doęu ve Batıya Akışını Sağlayan Faktörler	76
	Fikret KARAMAN, TÜRKİYE
Seyahatnamelere Göre On beş ve On altıncı Yüzyıllarda Çin/Hıtaı’da Siyasi ve Sosyal Hayat.....	90
	Bedri MERMUTLU, TÜRKİYE
Интернет Дискурстағы Қосымша Пунктуациялық Белгілер	114
	Г.А. ЕСКЕРМЕЦОВА, KAZAKHSTAN
Exerting Strategic Dominance through the Internet.....	123
	Theodoros VANİOTIS, BULGARIA
The historical evolution of Islam and beliefs systems in the Kazakh steppes.....	131
	Katira KARYMSKOVA, KAZAKHSTAN
Сравнительно - Социологический Анализ По Вопросам Дискриминации Женщин	139
	ГУЛЯМОВА Саодат Толибовна,САИДОВА Зарнигор, UZBEKISTA
Limit, Süreklilik ve Türev Öğretiminde Karşılaşılan Bazı Kavram Yanılgıları ve Çözüm Önerileri	152
	Tunay BİLGİN, TÜRKİYE
Eflatun Saraçlı Şiirlerinde Dini-Felsefi Unsurlar	166
	Afina BARMANBAY, TÜRKİYE
İstiarenin Örtük Dünyasından Teşbihin Açıklayıcı Dünyasına: Sâmîha Ayverdi’nin Romanlarında Sembollerin Görünümleri.....	174
	Zeliha ÇELEN BOZTİLKİ, TÜRKİYE

Çin’de İnsan Kaynakları Uygulamalarının Güncel Görünümü.....	186
	Osman BAYRAKTAR, TÜRKİYE
İslam ve Kuran’da Yaratıkların ve Bilimin Konumu.....	199
	Nasip DEMİRKUŞ, TÜRKİYE
The Role of Succession Legality (Traditional Character) in Literary Creative Activity	205
	MATKARIMOVA Salomat, UZBEKISTAN
Өзге Тілді Мектептерде Қазақ Әдебиетін Оқыту Мәселелерінен	212
	ЖҰМАҚАЕВА Береке Даулетхановна, ЕРХОЖИНА Шаттыгүл Лесбекқызы, KAZAKHSTAN
Özbekçe Metin ve İnceleme Yöntemleri.....	219
	Sohiba UMAROVA, UZBEKISTAN
Recognizing a personality through the speech performance (on the basis of linguo-criminalistic analysis).....	223
	ORDABEKOVA Khafiza, RATBEKOVA Aimen, KAZAKHSTAN
“Manas” Destani’nda Dostluk ve Beraberlik (Edebiyat kuramları: Folklor)	232
	ÖMÜRALİEVA Canar, KIRGIZİSTAN
Re-evaluation of the Translation Concept in the light of the principle of Invisibility in Translation	240
	Mehmet Cem ODACIOĞLU, TÜRKİYE
Особенности Описания Эпизода “Детство Семетей” В Варианте Манасчи У.Мамбеталиева	246
	АЙТАЛИЕВА Т.К., KYRGYZSTAN
Түркі тілдеріндегі көмей h дауыссызының шығу төркіні	253
	РАЕВА Гүлзат Мағауовна, ҚОҚАНОВА Жаркынай Атайқызы, БЕЛАСАРОВА Жайдаркул Тауирбаевна, KAZAKHSTAN
Разработка Языковых Программ И Использование Современных Технологий В Обучении Казахскому Языку.....	261
	БАЙТИЛЕУОВА Галя, СОЛТАНБЕКОВА Галя, УРАЛОВА Замза, KAZAKHSTAN
Speech situation and case-study method: difference or merging of terms?	265
	YERGALIYEVA Aida Baurzhanovna, DUISEBEKOVA Zhainagul Muratkyzy, KAZAKHSTAN
Lehçeler Arası Metin Aktarmada Deyimlerden Yararlanmak	270
	Shynar AUVELBEKOVA, KAZAKHSTAN
Формирование на уроках казахского языка предметных и метапредметных знаний и умений.....	280
	Л.Ж.Байсова, KAZAKHSTAN
Түркі Тілдеріндегі Етістіктің Бұйрық Райының Функционалді-Семантикалық Аспектiсі.....	288
	ҚАСЫМ Б., Ж.БАЛТАБАЕВА, KAZAKHSTAN
Gövde, Ölüm ve Erotizm Sarmalında Edebiyat ve Kötülük	297
	Şaban ÇOBANOĞLU, TÜRKİYE

Implementating Electronic Medical Records System: A Readiness Case Study At Private Medical Hospital	309
Alwi Mohd Yunus, Irwan Kamaruddin Abd Kadir, Fitra Iqmar Binti Zulkifli, MALAYSIA	
Spiritual Values in National Etiquette	326
Koblanova A.Zh., KAZAKHSTAN	
Bulgar Şehrinin Yıkılmasını Anlatan Tatar Rivayetlerinde Aksak Timur İmajı.....	334
Çulpan ZARİPOVA ÇETİN, TÜRKİYE	
Орыс Тіліндегі Түркілік Қосымшалар	342
Қ.С.ҚАЛЫБАЕВА, Р.ДҮЙСЕНБАЕВА, Ж.Т.БЕЛАСАРОВА	
Turks and War: Some Remarks on Modern Turkish Literature With Respect to Intertextual Relationships	358
Muhammet Sani ADIGÜZEL, TURKEY	
Tatar Rivayet ve Efsanelerde Aksak Timur'un Hayatına Dair	370
Çulpan ZARİPOVA ÇETİN, TÜRKİYE	
Postmodern Dünyada Edebiyat ve Görsel Sanatlar İlişkisi.....	385
Benal DİKMEN, TÜRKİYE	
Радиохабар жанрларындағы тілдік құралдардың іріктелу мен қолданылу принциптері.....	408
Есенова Қ.Ө., KAZAKHSTAN	
Қазақ Тіліндегі Зоонимдік Фразеологизмдер.....	415
Ж.Оспан, Д.Кенжебаева, Қ.Сейтәлиева, KAZAKHSTAN	
Effectiveness of the Transition to Latin Alphabet	421
KONYRATBAYEVA Zhanar Moldalykyzy, SATEMIROVA Dariha Amantayevna, KAZAKHSTAN	

Proceedings Book
Tam Metin Bildiriler Kitabı Сборник материалов
Сборник материалов Proceedings Book
Сборник материалов Proceedings Book
Proceedings Book Tam Metin Bildiriler Kitabı
Proceedings Book Proceedings Book Сборник материалов
Сборник материалов Tam Metin Bildiriler Kitabı
Tam Metin Bildiriler Kitabı **Сборник материалов**
Сборник материалов Proceedings Сборник материалов
Сборник материалов Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов Сборник материалов
Сборник материалов Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов Proceedings Book
Tam Metin Bildiriler Kitabı Сборник материалов
Proceedings Book Tam Metin Bildiriler Kitabı
Сборник материалов

Çeviribilimde Terminoloji Bakımından “ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları Geliştirme ve Uygulama” Standardı ve Uygulamaları

“ISO 29383:2010 Terminology Policies Standard – Development and Implementation” Standard and Practices within the scope of Terminology in Translation Studies

Evren BARUT^{1,2}

Öz

Küreselleşen dünyada ekonomik, ticari, kültürel, siyasi ve buna benzer pek çok alanının uluslararası boyuttaki merkezinde iletişim bakımından çeviri yer almaktadır. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda günümüzde çeviribilim çalışmalarındaki temel sorunsallardan birisi de doğru iletişimde kalite arayışı olarak öne çıkmaktadır. Çevirinin nüfuz ettiği farklı alanlar ve her dilin sahip olduğu girift dilbilimsel, semantik ve morfolojik yapı düşünüldüğünde çeviribilimde terminoloji çalışmalarının önemi daha iyi anlaşılabilir. Çeviribilim camiası çeviriye konu olan her alanın kendisine özgü bir terminolojiye sahip olması hususunda hem fikirdir ve bunun için şimdiye kadar farklı bilimsel alanlarda terminoloji çalışmaları yapılmıştır. Fakat özel alanlarda doğru iletişim kurmak için nitelikli bir terminoloji çalışması yapılması kaçınılmazdır. Dünya çapında kalite standartları belirlenmesine öncülük eden bir kuruluş olarak Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO), 2010 yılında “ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları Geliştirme ve Uygulama” standardını yayımlayarak çeviribilimde terminoloji alanında belirli politika, yöntemler hakkında nitelikli bir standart ortaya koymuştur. Bu çalışmada ISO 29383:2010'un içeriği hakkında genel bilgiler verilecek ve bu standardın uygulamalarına değinilecektir.

Abstract

In the globalized world, translation take place at the center of economy, commerce, culture, politics and many other fields in terms of international dimensions. By taking into account this fact, recently it can be said that one of the main problems in translation studies is the search for quality in maintaining the correct communication. Considering the intricate linguistic, semantic and morphological structure of each language, the importance of terminology in translation studies can be better understood. The community of translation studies agrees that each field which constitutes subject to translation should have its own terminology, and so far it is seen that terminology studies have been carried out in different scientific fields. However, it is inevitable to have a qualified terminology study to communicate correctly in specific fields. The International Organization for Standardization (ISO), as a pioneering organization for the establishment of world-class quality standards, issued a quality standard in the field

¹ Arş. Gör., Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çeviribilim Bölümü, İngilizce Mütercim - Tercümanlık Anabilim Dalı, TÜRKİYE

² Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Çeviri ve Kültürel Çalışmalar Bölümünde Doktora çalışmalarını sürdürmektedir.

of terminology called "ISO 29383: 2010 Terminology Policies – Development and Implementation" which designates some certain policies and methods in the field of terminology in translation studies. This study will aim to provide an overview of the content of ISO 29383: 2010 and to give some practices for the implementation of this standard.

1. GİRİŞ

Özellikle 1980'li yılların başından itibaren dünyada yaşanan siyasi, ekonomik, ticari gelişmeler dünyanın giderek küçülmesine ve küreselleşme kavramının pek çok alan da etkili olmasına neden olmuştur. Küreselleşen dünyada uluslararası iletişim her zamankinden daha çok önem kazanır hale gelmiştir. Küresel iletişimin bu denli önemli hale geldiği yüzlerce farklı dilin konuşulduğu dünyada çeviri de aynı ölçüde önem kazanmıştır. Çevirinin daha hızlı, daha yeterli, daha kabul edilebilir olması uluslararası ekonomik, ticari ve siyasi yaşamın vazgeçilmez unsurlarından olmuştur. Küreselleşmenin başta ekonomik ve ticari etkileriyle birlikte uluslararası iletişimin baş aktörü artık "*lingua-franca*" olarak tek bir dil değil, pek çok dil arasında çok-yönlü iletişim aracı olarak "*çeviri*" haline gelmiştir.

Ancak küreselleşmenin uluslararası iletişimde çeviri için öngördüğü bu rol; kaynak dillere özgü özellikle belirli alanlardaki bazı kelime, ifade ve terimlerin etimolojik, semantik ve morfolojik yapısı göz önünde bulundurularak erek dillere aktarılmasında birtakım yetersizlikleri ortaya çıkarmıştır. Bu yetersizlikler genellikle belirli alanlara özgü

çevirilerde kaynak metindeki ifadelerin aktarımında uygun ve doğru karşılık bulunması kapsamında gözlemlenmiştir. Başlangıçta belirli teknik alanlara özgü ortaya çıkan terminoloji gereksinimi, çeviri faaliyetlerinde görülen yetersizlikler doğrultusunda giderek daha fazla alanda terminoloji oluşturulması ihtiyacını gündeme getirmiştir. Belirli alanlarda nitelikli, genel kabul gören ve yeterli sayılabilecek bir terminoloji veritabanı oluşturmak için alan uzmanları ve dil uzmanlarının bir araya gelerek çalışmalar yapması halinde verimli çalışmalar ortaya çıkabilir.

Evrensel kabul gören, nitelikli ve yeterli sayılabilecek bir terminoloji veritabanını oluşturmak için bazı uluslararası çalışmalar yürütülmüştür. Bunlardan en dikkat çekenini ise Uluslararası Standartlar Teşkilatı (International Organization for Standardization-ISO¹) tarafından yapılan kalite standardı odaklı çalışmalarıdır². ISO terminoloji çalışmaları kapsamında nitelikli veritabanı oluşturmak adına atılması gereken adımlar, uyulması gereken ilkeler, izlenecek yöntemleri, süreç yönetimi ve politikalarını derlemiştir ve bu çerçevede birtakım mevzuatlar hazırlamıştır, yine ISO bazı mevzuatlar üzerinde ise çalışmalarını hala

¹ Uluslararası Standartlar Teşkilatı farklı dillerde farklı şekillerde kısaltılmaktadır. Örneğin; İngilizcede "ISO", Fransızcada "OIN" kısaltmaları kullanılmaktadır. Fakat kurucular bu teşkilat için "ISO" kısaltmasını kullanmaya karar vermiştir. "ISO" kısaltması Yunanca "eşit" anlamına gelen "isos" kelimesinden türetilmiştir. Bknz. <https://www.iso.org/about-us.html> (erişim tarihi: 13.06.2019)

² Bknz. ISO Standartları kataloğu "01.020 Terminology (principles and coordination)" başlıklı internet sayfası <https://www.iso.org/ics/01.020/x/> (erişim tarihi: 14.06.2019)

sürdürmektedir. Bu çalışma ISO'un tüm çalışmaları kapsamayacak bunun yerine "ISO-29383:2010 - Terminoloji Politikaları-Gelişme ve uygulama" başlıklı mevzuatı hakkında genel bir bilgi verilecek ve bu standardın uygulama alanı üzerine değerlendirme yapılacaktır.

2. Terminoloji ve Uygulama Alanları

Sözlük anlamında terminoloji "terimler dizgesi" ve "terim bilimi" olarak karşılık bulmaktadır (Akalin , 2011, s. 2331). Etimolojisine bakıldığında terminoloji kelimesinin terim bilimi, çalışması, bilgisi ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Bununla birlikte terminoloji bilimi zaman içerisinde disiplinler arası e disiplinler ötesi bir boyut kazanmıştır. Terminolojinin bağlantılı olduğu alanlar arasında sözlükbilim, anlambilim, bilişsel dilbilim, toplumsal dilbilim, iletişim, felsefe ve dil planlamaya kadar geniş bir yelpaze bulunmaktadır (Thelen, 2015, s. 347).

Bu çalışmanın da konusu olduğu üzere terminolojinin belirli bir alana ait terimce olarak kullanımının ilk kez ortaya çıkışı tek bir alana ait terimlerin belirli bir bütünlük doğrultusunda toplanması ile gerçekleşmiştir. Sager terminoloji ilgili yaptığı çalışmasında kelimenin tanımını yaparken terminolojinin içinde bulunduğu üç ayrı süreci birbirinden ayırmak gerektiğini ifade etmektedir (Sager, 1990, s. 3). Bunlar;

- terimlerin toplanması, tanımlanması ve sunumu için kullanılan uygulama ve yöntemler dizisini kapsayan faaliyet,

- faaliyet sırasında bir bütünlük oluşturmak üzere temel gereksinim olarak kavramlar ve terimler arasındaki ilişkilerin açıklanması için gereken önerme, tartışma ve sonuçları kapsayan teori,
- özel bir konu alanını içeren sözcük bilgisidir

Sager'in (1990) terminoloji kelimesi anlamları üzerine yukarıda yaptığı ayırım terminoloji çalışma süreçlerinin adımlarını özetler niteliktedir. Bir diğer çalışmasında Sager (2001b) terminoloji ve çeviribilim arasındaki ilişkiyi çevirmen üzerinden incelemiştir. Sager, terminoloji kuramının temel prensiplerinin tercümanlar için önemini iki boyutta olduğunu ortaya koymaktadır. Bunlardan ilkinde terminoloji teorisi terim davranışlarını, terim bilgisini ve terimleri anlamaya yönelik özel veya alt dillerin kullanılması bakımından sözcükler ve uygun adların gösterdiği farklılıkları açıklamaya çalışır. İkincisinde ise özellikle yeni kelimelerin ortaya çıkması kapsamında kelime ve terim oluşumu arasındaki farkları açıklamaya çalışır. Böylece teknik sözlükler oluşturmak, terimlerin eşdeğerlerini bulmak için pratik bir yöntem olarak terminoloji kuramına başvurulur (Sager, 2001b, s. 258-259).

Terminoloji çalışmalarının en önemli uygulama alanlarından birisi çeviribilimdir. Martinez ve Benitez'in aktardığına göre; House (2000) tarafından terminoloji ve çeviri arasındaki ilişkiyi açıklamak üzere yapılan bir analiz kaynak ve hedef diller düzeyinde anlamsal, pragmatik, bağlamsal (içerik

bakımından) ve kültürel unsurları göz önünde bulundurmak gerektiğini ortaya koymaktadır. Terminoloji ve Çeviribilim çalışmaları hakkında bir değerlendirme yapan Cabre (2000); bu iki disiplinin kısmen yeni akademik alanlar olduğunu, buna rağmen her iki alanın da yüzyıllardır uygulamalı dil faaliyetleri olarak varlığını sürdürdüğünü ifade etmektedir. Bununla birlikte, her iki alan da dilbilim, bilişsel ve iletişim bilimleri bakımından disiplinler arası bir boyuta sahiptir. Bu iki alanın birbirinden farklılık gösterdiği yönler ele alınacak olursa; terminoloji, kendi başına konuşma eyleminin bir türü olmak yerine özel bir çalışma alanına özgü terimlerin oluşturulması için bir araçtır. Çeviri ise iletişim sürecinde mesajın iletilmesine odaklanır. Çevirmen için terminoloji özel bir alana özgü metindeki mesajın doğru iletilmesi için başvurulan araçtır (Martinez & Benitez, 2011, s. 92).

Sager (2001a) çeviribilim bağlamında terminolojinin uygulama alanlarını dörde ayırmaktadır. Bunlar; otomatize (makineleştirilmiş) sistemlerde terminolojinin temsili, özel konu alanlarında terimlerin yapılandırılması, terim oluşturulması, terim standartlaştırılması olarak sıralanmaktadır (Sager, 2001a, s. 251). Terminoloji disiplini uygulama alanları arasından terim standartlaştırılması özel konulu alanlarda yapılan çeviri eyleminin nitelikli ve istikrarlı olmasını sağlamak bakımından önem arz etmektedir. Sager (2001c) çalışmasında terminolojide standartlaşmayı iki adımlı bir süreç olarak tanımlamaktadır. Standartlaştırma sürecinin ilk adımı her bir *gösterenin* anlamda bir bütün kılınması ve düzeltilmesi ikinci adımı ise işaret edilen

gösterenin anlamda bir bütün kılınması ve standartlaştırılmasından oluşmaktadır. Terimlerin standartlaştırılması ihtiyacı sanayileşme ve üretimin artması ile orantılı şekilde ortaya çıkmıştır. Bu yüzden terminoloji alanındaki standartlaştırma prosedürlerinde de endüstriyel üretimde başvurulan nitelik kriterleri geçerlilik bulmuştur. Bu yüzden terimlerin standartlaştırılmasında genellikle sanayi destekli komisyonlar önemli bir rol oynarlar. Fakat terim standartlaştırılmasının ulusal ve uluslararası kabul görmesi için standartlaştırma sürecine ulusal hükümetler, hükümetlerin ön gördüğü ulusal kurumlar ile birlikte ulusal standart oluşturma kuruluşları sık sık dâhil edilirler (Sager, 2001c, s. 255).

Terminoloji çalışmalarının uygulama alanları çerçevesinde çeviribilimde makine çevirisi ön plana çıkmaktadır. Terminoloji veri tabanları oluşturularak makine çevirisinin mümkün olduğunca insan çevirisinden az destek alması, bununla birlikte insan çevirisinin makine çevirisinden en üst düzeyde faydalanması hedeflenmektedir. Felber (1985) geçmişte yaptığı çalışmasında makine çevirisinin yukarıdaki nitelikte çıktı verebilmesinin yakın gelecekte olmayacağını öngörüyordu. Ancak yine de bu sistemin geliştirilmesi için terminoloji veri tabanlarının önemine dikkat çekmişti. Felber'e göre terminolojik veri tabanlarının en önemli işlevleri arasında; özel alan terimleri ve bunların anlamları hakkında sorgulamalara cevap verebilmek ve bunların eşdeğerlerini bulmak, sistematik terminolojiler hakkında sorgulamalara cevap vermek, kavramların terminolojik verileri hakkında bilgi sağlamak, metinlerde istikrarlı terminoloji oluşturmak,

terminolojilerin bir bütün kılınması ve standartlaştırılması ve terminoloji aramaları için bir araç işlevi görmek bulunmaktadır (Felber, 1985, s. 118-119).

3. Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO) Terminoloji ve Çeviri Çalışmaları

Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO) 1947 yılında iki kuruluşun birleşmesiyle kurulmuştur. Bunlardan birisi 1926 yılında New York'ta bulunan ve İsviçre'den yönetilen Ulusal Standartlaşma Birliği Uluslararası Federasyonu (ISA) diğeri ise 1944 yılında Birleşmiş Milletler bünyesinde kurulup Londra'dan yönetilen Birleşmiş Milletler Standartlar Koordinasyon Komitesidir (Kuert, 1997, s. 15). Kurulduğu günden bu yana uluslararası endüstride standartlar oluşturan ve bunlara yön veren ISO, bünyesinde kurduğu teknik komisyonlar aracılığıyla pek çok alanda binlerce standart³ yayınlamıştır (Grey, 1997, s. 35). ISO kuruluşu itibarıyla yayınladığı standartların oluşturulmasında gönüllüğe dayalı fikir birliğini esas almıştır. Gönüllüğe dayalı fikir birliği ile kast edilen küresel piyasalarda devletlerin başaramadığı ekonomik yönetim standartlarının ekonominin (girişimci, mucit, mühendis, teknik ekip, sermaye ve benzeri gibi) unsurları aracılığıyla gerçekleştirilmesinin amaçlanmasıdır.

³ Haziran 2019 tarihi itibarıyla 22.665 adet Uluslararası Standart yayınlamıştır. ISO tarafından yayımlanan uluslararası standartlar Uluslararası Standartlar Teşkilatı'na ait internet sitesindeki ISO Store'da satışa sunulmaktadır. Bknz. <https://www.iso.org/standards.html> (erişim tarihi: 15.06.2019)

Başlangıçta ekonomik çevrelerde işin böyle yürümeyeceği tartışılrsa da yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonrasına gelindiğinde ISO'nun standartlaşma konusunda oldukça başarılı bir anlayış geliştirdiği gözlemlenmiştir (Murphy & Yates, 2009, s. 5-6).

Endüstriyel alanları ilgilendiren birçok alanda yapılan standart çalışmalarının yanı sıra küresel piyasalara arasında iletişim ve irtibat kurulmasında en önemli araç olarak dil, çeviri ve terminoloji faaliyetlerinde de birtakım standartlar oluşturulması gereği ISO'nun gözünden kaçmamıştır. Bu minvalde yapılan çalışmalar doğrultusunda, Uluslararası Standartlar Teşkilatı (ISO) uluslararası toplum için terimlerin belirlenmesi ve bunların modern otomatize yöntemler aracılığıyla güncelliğinin korunmasını sağlamak üzere 1980'li yıllardan bu yana çalışmalarını sürdürmektedir. Bunun için şimdiye kadar dil, çeviri ve terminoloji çalışmalarını kapsayan 55 temel tavsiye kararını⁴ içeren mevzuat yayınlamıştır. ISO tavsiye kararlarını içeren mevzuatın 23'ü doğrudan terminoloji alanını ilgilendirmektedir. Bunlardan bazıları tamamlanmıştır, bazıları üzerinde ise halen çalışmalar sürdürülmektedir (International Organization for Standardization, 2019). Terminoloji politikaları endüstriyel ve ticari faaliyetler ekseninde kamu ve özel sektör olmak üzere birçok paydaşı ilgilendiren geniş

⁴ Haziran 2019 tarihine kadar Uluslararası Standartlar Teşkilatı tarafından yayımlanan dil, çeviri ve terminolojide birliğin sağlanması için usul ve esaslar içeren tavsiye kararları için bknz. <https://www.iso.org/ics/01.020/x/> (erişim tarihi: 19.06.2019)

bir alanı kapsamaktadır. Çok dilli iletişim, dış ticaret ve küresel ekonomi, kıta bazlı piyasalara erişim, kamu yönetimi, dijital teknolojiler, dil planlama, durum planlama, literatür planlaması, dil canlandırma gibi alanlarda terminoloji politikalarının önemi ortaya çıkmaktadır. Terminoloji politikaları belirlenmesi için ISO TC37/SC1'de⁵ belirtilen sosyo-terminoloji çalışma gruplarında yer alması gereken paydaşlar arasında iş ve endüstri sektörü, hükümet ve kamu kurumları, gönüllü ve sivil toplum kuruluşları, dil planlamacıları, her türlü sosyo-ekonomik arka plana sahip anadil konuşmacı bulunmaktadır (Prys, 2016, s. 5-6).

4. ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları Geliştirme ve Uygulama Standardı

Terminoloji alanında yapılan çalışmalar arasında "ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları Geliştirme ve Uygulama" başlıklı standart göze çarpmaktadır. ISO 29383:2010; hükümetler, idareler, sivil ve ticari kuruluşlar için terminoloji alanında planlama ve yönetimini ilgilendiren konularda kapsamlı politika ve stratejileri geliştirmek ve uygulamak üzere bir kılavuz ve yöntem olarak

politika belirleyicilerin bu alanda başvurabileceği bir uluslararası standart referansı oluşturmaktadır. ISO 29383:2010'da belirtildiği üzere terminoloji politikaları durum ve şartlara göre birbirinden çok farklı şekillerde olabilmektedir. Ulusal bağlamdaki bir terminoloji politikası hukuki bir doküman ya da dil eğitimi veya bilişim politikalarını içerirken, sivil toplum yahut hükümetler arası teşkilatlar bağlamındaki terminoloji politikaları kültürel, siyasi, anlamsal ve benzeri birçok alanı kapsar şekilde çok karmaşık ve müşterek çalışmaları içerebilmektedir. Buradan hareketle terminoloji yönetimi, iş akışı, teknoloji kullanımı için terminoloji politikasına başvurulması paydaşlar için süreçleri kolaylaştırmaktadır (International Organization for Standardization, 2010, s. 2).

"ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları – Geliştirme ve Uygulama" standardı "Önsöz", "Giriş" ve "Ekler" (ek a, ek b) kısımları dışında toplam altı bölümden oluşmaktadır (International Organization for Standardization, 2010). Terminoloji politikaları standardının içindekiler kısmında yer alan başlıklar ve alt başlıkları aşağıda Tablo 1'de sunulmaktadır;

Tablo 1. ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları – Geliştirme ve Uygulama Standardı İçindekiler

⁵ "ISO TC37 Terminoloji ve diğer diller içerik kaynakları", "SC 1 İlkeler ve Yöntemler" Alt komitesi.

Bknz. <https://www.iso.org/committee/48116.html> (erişim tarihi: 19.06.2019)

Önsöz

Giriş

1. Kapsam

2. Normatif kaynaklar

3. Terimler ve tanımlar

4. Dil planlama ve terminoloji planlama

Genel

Dil planlama

Terminoloji planlama

5. Bir terminoloji politikasının formüle edilmesi ve uygulanması

6. Terminoloji politikalarının hazırlanması, oluşturulması ve uygulanması

Genel

I. AŞAMA – Terminoloji politikaları hazırlanması

Mevcut durum araştırması

Hazırlık dokümanları

Farkındalık yaratma: tanınırlık kazanmak için aktif destek ve lobicilik

Topluluk/teşkilat-çapında bir istişare prosedürünün organize edilmesi

II. AŞAMA – Terminoloji politikası oluşturulması

Genel

Terminoloji politikası teklifinin tamamlanması

Diğer stratejik planlama politikaları ile terminoloji planlamasının koordinasyonu

Uygulama planı

Nihai politika ve uygulama planının sunulması

Nihai terminoloji politikası ve uygulama planı üzerine karar verilmesi

III. AŞAMA – Terminoloji politikasının uygulanması

Genel

Uygulamanın yönetimi

Uygulamanın operasyonel ve organizasyonel planlanması

Tanıtım ve teşvik

IV. AŞAMA – Terminoloji altyapısının sürdürülmesi

Ek A – Paydaş analizi için araçlar

Genel

Etki/ilgi tablosu

Ek B – Özgün kurumsal bir terminoloji politikası örneği

B.1. Genel

B.2. Terminoloji politikasına ilişkin bir örnek

Kaynakça

Tablo 1'deki kapsamlı içindekiler bölümüne rağmen ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları – Geliştirme ve Uygulama standardı yalnızca 16 sayfadan oluşmaktadır. Ancak ISO 29383:2010 standart içeriğinde Uluslararası Standartlar Teşkilatı tarafından oluşturulan dil çeviri ve terminoloji standartlarına pek çok atıf yapılmaktadır. Yani ISO 29383:2010 uygulanması için diğer standartlara da ihtiyaç duyulması gerektiği söylenebilir.

5. SONUÇ

Yukarıdaki veriler aslında sanayi devrimi sonucunda küreselleşen dünyada üretim ve tüketim ihtiyaçları doğrultusunda kesişen sermaye piyasaları, özel ve kamu sektörü olmak üzere ekonomilerin nitelikli ürüne erişme ve bu ürünleri uluslararası ticaret ile pazarlama gereği için ortaya çıkan uluslararası standartlaşmanın önemini ortaya koymaktadır. Ancak ekonomi temelli ortaya çıkan uluslararası standartlaşma ihtiyaçlarının öncüleri, özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren küreselleşmenin etkisiyle çok dilli pazarlara erişim kaygısıyla iletişimde birliğin sağlanmasının önemini de fark etmişlerdir. Bu çerçevede Uluslararası Standartlar Teşkilatı'nın (ISO) 1980li yıllardan itibaren ekonomi ve üretim temelli standartlaşma politikalarını dil, çeviri ve terminoloji alanına kaydıracağı gözlemlenmektedir.

Uluslararası Standartlar Teşkilatı ekonomi, siyaset, teknoloji, kamu yönetimi, üretim, ve buna benzer alanlarda küresel düzeyde kabul gören ifadelerin kullanımını özel ve kamu sektörlerinin ilgisine sunmak. Bu sektörlerin

uluslararası standartlarla belirlenmiş yöntemler ve stratejiler izleyerek kendi alanlarında kendi terminolojilerini oluşturmalarına destek olmak üzere, özellikle 2000li yıllarla birlikte dil ve terminoloji alanında yayınladığı standartlara ağırlık vermiştir. Bu kapsam ISO bünyesinde kurulan teknik komisyonlarca dil ve terminoloji oluşturma yöntem ve stratejileri için hazırlanan birçok standart bu alanda talebi olan ilgili ekonomi, sivil toplum, kamu çevrelerinin kullanımına sunulmuştur.

Terminolojiyi doğrudan ya da dolaylı olarak ilgilendiren 55 civarında uluslararası standarttan en dikkat çekenini ise ISO 29383:2010 Terminoloji Politikaları – Geliştirme ve Uygulama standardıdır. Zira bu standart diğerlerinden farklı olarak terminoloji çalışmalarına paydaşlarla yürütülen bir işbirliği olarak ele almaktadır. Bu açıdan terminoloji oluşturulması için terimlerin tespit edilmesi, terimlere karşılık bulmak için paydaşlara başvurulması, paydaşlarla birlikte çeşitli süreçler doğrultusunda tartışılarak terimlere karşılıklar bulunması gibi yönetimsel süreçler ISO 29383:2010'un içeriğini oluşturmaktadır. Terminolojinin planlanması ve yönetimi bakımından kapsamlı bir içeriğe sahip olan terminoloji politikaları paydaşların aktif katılımıyla işleyen süreçleri barındıran uygulama yöntemlerini içermekte ve süreç çıktılarının sürdürülebilir olmasını hedeflemektedir. Bu durum göz önünde bulundurulduğunda ISO 29383:2010 standardının uygulama örneği; hem işleyiş bakımından sahip olduğu yönetimsel düsturu, hem de içerik bakımından sahip olduğu paydaş eksenli terminoloji çalışmaları

bakımından dikkate değer bir çalışma süreci içermektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, H. (2011). Türkçe Sözlük (11. b.). Ankara: Türk Dil Kurumu
- Felber, H. (1985). Terminology and machine-assisted translation. *Studies in Machine Translation* (s. 117-122). Riyad: Infoterm, Vienna/Austria.
- Grey, V. (1997). Setting Standards "A phenomenal success story". ISO içinde, *Friendship among Equals* (s. 33-43). Cenevre: ISO Central Secretariat.
- International Organization for Standardization. (2010). *ISO 29383:2010 Terminology Policies - Development and Implementation*. Cenevre: International Organization for Standardization. Haziran 21, 2019 tarihinde <https://www.iso.org/obp/ui/#iso:std:iso:29383:ed-1:v1:en> adresinden alındı
- International Organization for Standardization. (2019, Haziran 18). *Standards Catalogue - Terminology (principles and coordination)*. <https://www.iso.org>: <https://www.iso.org/ics/01.020/x/> adresinden alındı
- Kuert, W. (1997). Founding of ISO "Things are going the right way". I. O. Standards içinde, *Friendship among Equals* (s. 13-23). Cenevre: ISO Central Secretariat.
- Martinez, S. M., & Benitez, P. F. (2011). Terminological Competence in Translation. A. Alcina içinde, *Teaching and Learning Terminology: New Strategies and Methods* (s. 89-105). John Benjamins Publishing Company.
- Murphy, C. N., & Yates, J. (2009). *The International Organization for Standardization (ISO) Global Governance through voluntary consensus*. Londra&New York: Routledge Taylor&Francis Group.
- Prys, D. (2016). International Terminology Policy. *VIII EAFT Terminology Summit*. Lüksemburg: European Parliament. Haziran 15, 2019 tarihinde <https://termcoord.eu/events/eaft-summit-2016/presentations-2/> adresinden alındı
- Sager, J. C. (1990). *A Practical Course in Terminology Processing*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Sager, J. C. (2001a). Terminology Applications. M. Baker içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (s. 251-255). London & New York: Taylor&Francis Group.

Sager, J. C. (2001b). Terminology Theory. M. Baker içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (s. 258-262). Londra & New York: Taylor&Francis Group.

Sager, J. C. (2001c). Terminology Standardization. M. Baker içinde, *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* (s. 255-258). London & New York: Taylor&Francis Group.

Thelen, M. (2015). The Interaction between Terminology and Translation or Where Terminology and Translation Meet. *Trans-Kom*(2), 347-381.